

NOVINARSKA KONFERENCA

Predlog novega Zakona o varstvu in proti mučenju živali

Ker je slovenska zakonodaja s področja zaščite živali pred mučenjem v veliko pogledih pomanjkljiva in nejasna in ker primerjalno pravno nivo pravnega varstva živali pred mučenjem pri nas zaostaja za ureditvami v drugih državah, do velikih težav pa prihaja tudi pri izvrševanju obstoječe zakonodaje, je na pobudo prorektorice za študijske zadeve UM, prof. dr. Mejre Festić in pod mentorstvom dekana PF UM, prof. dr. Rajka Kneza, nastalo diplomsko delo avtorice Tine Tement, univ. dipl. prav., na temo: **PRAVNO VARSTVO ŽIVALI PRED MUČENJEM: PRIMERJALNI PREGLED UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH IN REŠITVE PRIMERNE ZA IZBOLJŠANJE SLOVENSKE ZAKONODAJE** in na njegovi podlagi besedilo členov *Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali*.

Osnovne iztočnice predlaganih sprememb in dopolnitev obstoječe zakonodaje s področja varstva živali pred mučenjem:

1. ZAKONSKA DEFINICIJA MUČENJA ŽIVALI

Pri opredeljevanju pojma mučenja živali in prepovedanih oblik mučenja je krovni zakon na področju varstva živali, *Zakon o zaščiti živali* (v nadaljevanju: *ZZZiv*) nedoločen in dopušča preveč maneverskega prostora.

Ker se kazenske določbe *ZZZiv* navezujejo le na taksativno naštetu prepovedana ravnanja mučenja živali in se zato lahko zgodi, da zakonodajalec spregleda določene oblike mučenja in posledično mučitelj ne odgovarja, se v *Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali* uvaja **modernejša in preglednejša definicija mučenja živali**, ki upošteva primerjalne dobre karakteristike definicije ter hkrati pomeni kompromis med pristopom opredeljevanja mučenja izključno z generalno klavzulo in z naštevanjem prepovedanih ravnanj.

Predlagana definicija mučenja živali zajema tudi **psihično trpljenje živali**, povzročanje katerega je v okviru tako zastavljene definicije, na katero se neposredno navezujejo kazenske določbe zakona, tudi sankcionirano. Povzročanje psihičnega trpljenja po zgradbi obstoječe zakonodaje ne pomeni prekrška, čeprav psihično trpljenje ni nič manj boleče oziroma je včasih lahko veliko hujše od samega fizičnega zlorabljanja. Samo spomnimo se na popolnoma preplašene živali, na katerih trpinčenje pusti dolgotrajne psihične posledice, ki se le stežka, z veliko truda, časa in ljubezni v celoti odpravijo.

Po obstoječi definiciji v *ZZZiv* neko ravnanje velja za mučenje živali, če gre za taksativno naštete storitve ali opustitve, ki so izvršene **naklepoma** in živalim povzročijo težke posledice. Predlagana definicija mučenja živali odpravlja vse nejasnosti o tem, ali je povzročanje trpljenja iz malomarnosti prekršek, hkrati pa so s takšno definicijo podane podlage za uvedbo **kazenskopravnega sankcioniranja mučenja živali iz malomarnosti**. Kazenskopravno kaznovanje povzročanja trpljenja kot posledice malomarnosti pride v poštev predvsem pri drugi obliki izvršitvenega dejanja tega kaznivega dejanja, ki se izraža kot nepotrebno povzročanje trpljenja in je lahko opustitev potrebnih ukrepov za zagotovitev dobrobiti živali, njeno zaprtje brez hrane, vode in podobno. Glede na to, da je naklep težko dokazati, bi se poleg naklepne

zlorabe moralo šteti za kaznivo dejanje mučenja živali tudi malomarno zanemarjanje živali in prikrajšanje oziroma deprivacija. Nabava hišnega ljubljence pomeni tudi prevzem odgovornosti za to živo bitje, ki bi se je ljudje morali bolj zavedati in resneje jemati, k čemur bi pripomoglo kazenskopravno kaznovanje malomarnosti pri skrbi za živali, večinoma popolnoma odvisnih od svojih skrbnikov. S tem bi jasno sporočili, da je zanemarjanje živali resen zločin ter preventivno pripomogli k temu, da ljudje, ki po okoliščinah in osebnih lastnostih ne morejo skrbeti za živali s potrebno pazljivostjo (kar je tudi bistvo opredelitve kazenskopravne malomarnosti po *Kazenskem zakoniku*) ne bi imeli živali.

V okviru predlagane definicije mučenja živali, ki bi lahko privedla do obsežnejše, trenutno zelo skromne sodne prakse, se predlaga tudi bolj natančna in obsežnejša opredelitev posameznih prepovedanih ravnanj mučenja. **Jasneje je razdelana določba, ki izjemoma dopušča uporabo živih živali za hrano**, če so pogoji približani pogojem v naravi, saj v obstoječi obliki v vsakem primeru privede do mučenja nekoga: ali živega plena ali pa živali, ki je sploh ne hraniš oziroma jo hraniš, a žival te hrane ne je. Obsežnejša pa je določba, ki ureja živalske borbe. Predvsem **določitev prisotnosti na živalskih borbah za prekršek** sankcioniran z ustrezno visoko denarno kaznijo lahko veliko pripomore k preprečevanju takšnih borb, morda celo več kot s sankcioniranje samega organiziranja borb.

2. DOPUSTNO MUČENJE

Posamezne določbe *ZZZiv*, ki dopuščajo trpljenje živali za doseganje tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta estetika ali prihranek denarja ne bi smele imeti mesta v zakonu imenovanem *Zakon o zaščiti živali*. Takšna je določba o **dopustnosti krajšanja pasjih repov**. Pri nas je ta bolj ali manj lepotni poseg, ob nekaterih pogojih, še vedno dovoljen, medtem ko so ga npr. v skandinavskih zakonih **prepovedali že v sedemdesetih letih**. Ker je poseg krajšanja repov boleč, se ga v predlaganem zakonu dovoljuje le **za namene zdravljenja in iz preventivnih razlogov za službene pse**. Da bi prepoved učinkovala, pa bi si predvsem Kinološka Zveza Slovenije morala močnejše prizadevati k izkoreninjenju in ne vzpodbujanju in nagrajevanju teh nepotrebnih posegov.

Sporne so tudi določbe o **izjemah pri obveznosti omamljanja živali pred zakolom**, ki dopuščajo mučenje živali ob dostopnosti primernih sredstev za omamljanje ter se zato predlaga njihovo črtanje. Za mučenje se namreč šteje le zakol brez omamljanja, ki ga naklepno izvrši oseba, ki je registrirana za dejavnost klanja živali. Namen določbe o obveznosti omamljanja, bi naj bilo preprečevanje nepotrebne trpljenja pri vseh zakolih živali, ki seveda ne občutijo različnih stopenj bolečin, če zakol opravi za to registrirana oseba ali kmet pri kolinah, ki ni registriran za opravljanje te dejavnosti. Isto velja tudi za prepoved nadaljnje obdelave zaklanih živali preden je žival popolnoma izkravela. Vsi poskusi obrazložitve upravičenosti takšne določbe, kot denimo ta, da so osebe registrirane za dejavnost klanja za razliko od neregistriranih poučene o prepovedi nestrokovnega zakola ali da imajo dostop do orožja in streliva za omamljanje le osebe registrirane za dejavnost klanja, ne morejo priti v poštev. Poleg tega se s takšnimi določbami ljudi na nek način spodbuja, da se ne registrirajo in s tem prihranijo denar za dokumentacijo, takso pri registraciji in sredstva za omamljanje ter se hkrati izognejo odgovornosti za nestrokovno izveden zakol. Določbe *ZZZiv* o obveznem omamljanju in prepovedanih ravnanjih v zvezi s klanjem ne veljajo za klanje perutnine in kuncev na domu pri rejcu za lastno uporabo. Pod vprašaj se spet postavlja smiselnost takšne določbe, saj, kljub temu,

da so to manjše živali, za omamljanje ne potrebujejo iste količine sredstev kot večje, seveda pa bi naj bil namen zakona zaščita živali in ne omogočanje manjših stroškov v perutninarstvu in kunčereji.

V *Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali* so predvidene tudi spremembe določb 26. člena *ZZZiv*. Po tem členu je namreč dopustno **usmrtiti živali rejene za proizvodnjo kože ali krzna**, prav tako je dovoljena usmrtitev izvedena **za potrebe naravoslovnih muzejev**. Na osnovi moralnega odpora in ozaveščenosti večinskega prebivalstva so nekatere države (npr. Velika Britanija, Avstrija, Švica in Hrvaška) že sprejele zakonske omejitve oziroma popolne prepovedi vzreje živali za krzno in predlaga se, da bi jim sledila tudi Slovenija, pri tem pa se daje krznarjem ustrezno dolg rok za pripravo na spremembe, saj bi prepoved reje živali za proizvodnjo krzna začela veljati šele 1. januarja 2016. Ker usmrtitve živali niso v skladu s poslanstvom naravoslovnih muzejev, ki bi naj bilo promoviranje ljubezni do narave in skrbi za ohranjanje okolja, se v predlogu zakona le-te prepovedujejo.

Tem primerom se pridružuje še določba, ki dovoljuje **usmrtitev zapuščene živali, ki je ni možno oddati, in sicer po 30 dneh od dneva, ko je bila nameščena v zavetišče**. Rok 30 dni je absolutno prekratek, saj velikokrat žival nekako v enem mesecu preneha biti agresivna in je nato šele nekje po dveh do treh mesecih primerna za posvojitve, kar je, poleg očitne neetičnosti takšnega početja, dodaten razlog, da se ta rok s 30 dni **podaljša na 60 dni**. Dodatna sredstva, ki bi omogočila podaljšanje roka, bi se pridobivala na podlagi višjih denarnih kazni za prekrške mučenja živali ter bolj učinkovitega opravljanja nadzora nad izvajanjem *ZZZiv*, ki bi posledično privedel do pogostejšega izrekanja kazni, pri tem pa je potrebno opozoriti tudi na veliko pripravljenost ljudi za pomoč živalim v zavetiščih, in sicer v obliki finančnih prispevkov in donacij v materialu, kakor tudi posvojitve na daljavo.

3. SANKCIJE

Denarne kazni, ki jih obstoječa zakonodaja predvideva za prekrške mučenja živali so nezadostne in tudi primerjalno zelo odstopajo ter ne morejo delovati preventivno, zato jih je potrebno zvišati. Za prepovedana ravnanja mučenja živali, za katera je pri nas zagrožena denarna kazen do 800 eurov, je tako na primer v Veliki Britaniji predpisana kazen približno 28-krat višja, v Nemčiji 31-krat višja, v Avstriji 9-krat višja, na Hrvaškem pa 2,5-krat višja kot pri nas. Za prekršek, ki ga skrbnik stori, če živali ne zagotovi ustreznih pogojev je v *ZZZiv* zagrožena denarna kazen do 400 eurov, kar je približno 14-krat manj od denarne kazni zagrožene za ta prekršek v Veliki Britaniji, 63-krat nižja kazen od denarne kazni za ta prekršek v Nemčiji, 9-krat nižja denarna kazen od kazni v Avstriji ter približno 5-krat nižja kazen od za isti prekršek zagrožene kazni na Hrvaškem. Tudi če vzamemo v obzir višji standard in bruto domači proizvod v večini od teh držav, so denarne kazni za kršitev predpisov o varstvu živali pred mučenjem v Sloveniji znatno nižje kot v drugih državah, poleg tega pa v večini držav možnosti sankcioniranja niso navedene alternativno, temveč storilca lahko doleti denarna, zaporna kazen in hkrati tudi prepoved skrbništva živali po morebitni obsodbi. V osnutku *Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali* je za prepovedana ravnanja mučenja živali za posameznike predvideno zvišanje obstoječe denarne kazni na 800 do 1200 eurov in za prekršek, ki ga posameznik stori, če živali ne zagotovi ustreznih pogojev povišanje na 400 do 800 eurov.

Za kaznivo dejanje mučenja živali se je sicer zagrožena maksimalna zaporna kazen pred kratkim, z začetkom veljavnosti *KZ-I*, podaljšala na 6 mesecev, a je primerjalno še vedno zelo kratka. Upoštevajoč dejstvo, da sodniki le redko opredelijo dejanja mučenja živali za kaznivo dejanje, v primerih, ko odločijo, da gre za kaznivo dejanje pa le redko izrekajo kazen zopora in še to v minimalnem trajanju, sama dolžina zaporne kazni predpisane v kazenskem zakoniku ni toliko sporna oziroma je primerna, ob predpostavki, da jo bodo sodišča v praksi izrekala.

Ker obstoječa zakonodaja ne daje pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživljanje nad njimi oziroma zanemarjanje obveznosti do njih, bi se po predlogu denarnim in zaporni kazni pridružila tudi sankcija prepovedi skrbništva živali. Denarna ali celo zaporna kazen namreč ne moreta doseči takšnih učinkov kot prepoved skrbništva živali, saj ima ta poleg elementa kaznovanja tudi zelo konkreten preventivni učinek na področju zaščite živali. To sankcijo, ki jo poznajo številne države (Velika Britanija, Avstrija, Hrvaška...) bi uvedli za kaznivo dejanje mučenja živali ter tudi za prekrške, vendar le v primeru njihove ponovitve.

Osebam pravnomočno obsojenim za kaznivo dejanje mučenja živali bi sodniki morali izrekati še **sankcijo psihološkega svetovanja, možnost izrekanja te sankcije pa bi bilo treba uvesti tudi poleg izrečenih denarnih ali zapornih kazni.** Tudi naša skupnost bi namreč morala sprejeti dejstvo, da je zloraba kateregakoli živega bitja nesprejemljiva in da ogroža vse člane družbe ter delovati ne le v smislu opozoril, temveč tudi dolgoročno preventivno tako, da bi se strokovno ter z izvajanjem ustrezne kaznovalne politike odzvala na primere mučenja živali ter na ta način preprečila morebitna kasnejša kazniva dejanja zoper živali ter tudi življenje in telo ljudi.

4. ORGANI NADZORA TER NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem je izvršljivost in zato so spremembe na tem področju najnujnejše. Po obstoječi zakonodaji nadzorstvo nad izvajanjem določb o varstvu živali pred mučenjem opravljajo uradni veterinarji v okviru VURS, ki je organ v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo, izvajanje nekaterih določb pa poleg uradnih veterinarjev nadzorujejo tudi policisti.

Težave s preobremenjenostjo uradnih veterinarjev z velikim obsegom delovnih nalog, nepoučenostjo policistov, zmedo pri ljudeh glede pristojnih organov nadzora ter predvsem težave z neizvajanjem oz. nedoslednim izvajanjem pooblastil s strani organov nadzora do katerih prihaja v praksi, bi rešili z **ustanovitvijo organizacije v smislu »živalske policije«, namenjene izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje o zaščiti živali.** Upoštevajoč zglede in ideje v tujih pravnih ureditvah ter hkrati možnosti in omejitve naše zakonodaje so se poskušale najti najbolj optimalne in racionalne rešitve v zvezi s strukturo in organiziranostjo takšne organizacije. Pri izbiranju med društvi s področja zaščite živali, policijo, samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in državno upravo kot možnimi organi nadzora je avtorica diplomskega dela prišla do zaključka, da je najbolje, da opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem ostane naloga državne uprave.

Upoštevajoč velik obseg primerov mučenja živali in potrebo po večji stopnji samostojnosti in specializacije za učinkovitejše in bolj kakovostno opravljanje nalog zaščite živali bi bila

primerna ustanovitev novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo. Ker bi s tem prihranili denarna sredstva, pa se namesto ustanovitve novega organa predlaga **reorganizacija že obstoječih organov znotraj VURS.** Najprimernejša rešitev bi bila ustanovitev posebnega oddelka v Uradu za notranji uradni nadzor oz. Notranji veterinarski inšpekciji, s čimer bi ločili opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali od nadzora nad izvajanjem predpisov o zdravstvenem varstvu živali. Ta oddelek, ki bi se lahko imenoval tudi »Živalska policija«, bi bil zadolžen samo za preiskovanje in obravnavanje primerov mučenja živali.

Nadzorstvo bi znotraj takšnega organa opravljali samostojno ali skupaj z uradnimi veterinarji uniformirani »**živalski policisti**«, ki bi za opravljanje tovrstnega dela morali izpolnjevati milejše pogoje kot uradni veterinarji, ki so doktorji veterinarske medicine z najmanj 5 leti delovnih izkušenj in ki poleg preiskovanja primerov mučenja živali opravljajo še številne zahtevne strokovne naloge. Za delo živalskih policistov, ki bi obsegalo preiskovanje in prepoznavanje primerov mučenja živali in ukrepanje v primerih ugotovljenega mučenja bi zadoščala izobrazba V. stopnje veterinarske ali živinorejske smeri, praktično usposabljanje v trajanju 6 mesecev in oprava pisnega preizkusa znanja s področja pravne zaščite živali. Seveda bi morali opraviti tudi program strokovnega usposabljanja in preizkusa znanja za vodenje in odločanje v prekrškovem postopku. Živalski policisti bi nosili ustrezne uniforme, kar bi pripomoglo k njihovi večji prepoznavnosti med ljudmi, ki bi vedeli na koga se obrniti s prijavi mučenja živali ter učinkovalo preventivno v tem smislu, da bi se zmanjšalo število primerov mučenja zaradi zavedanja ljudi, da obstaja organiziran nadzor nad zaščito živali ter strahu pred morebitnimi sankcijami.

Poleg obstoječih pravic in dolžnosti se v *Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali* živalskim policistom podeljujejo nekatera **nova pooblastila.** Najpomembnejši novi pooblastili sta pravica in dolžnost samostojnega ulova in prevoza živali v zavetišče ter, pod natanko določenimi pogoji, vstopa v stanovanjske prostore, kjer se nahajajo ali obstaja sum, da se nahajajo živali, ki so zaprte v nezdravih razmerah oziroma za katere ni primerno poskrbljeno, brez odredbe pristojnega sodišča ter brez predhodnega obvestila in dovoljenja pravne ali fizične osebe.

V okviru organizacije, katere naloge bi zadevale le zagotavljanje zaščite živali bi poleg inšpekcijske službe delovala tudi zavetišča za živali ali pa bi se moralo vzpostaviti **tesno sodelovanje z obstoječimi zavetišči.**

**Tina Tement, univ. dipl. prav.,
avtorica diplomskega dela**